

Globaalia ihmiskauppaa museoimassa

Trafficking – en utställning om priset på en människa

28.12.2008-31.12.2009

Etnografiska museet

Djurgårdsbrunnsvägen 34, Tukholma

Verkkonäyttely: <http://www.trafficking.nu>

Ville Nyman

Tukholman Etnografiska museet on tarttunut Trafficking-näyttelyssään ajankohtaiseen ja vaikeaan ilmiöön, ihmiskauppaan Ruotsissa ja maailmalla. Aihe on tuoreudessaan varsin mielenkiintoinen etnografisen museon näyttelyksi, ja aiheen abstrakti ja poliittinen luonne on asettanut haasteita näyttelyprosessille. Trafficking oli osa EU:n Equal-rahaston tukemaa Samverkan mot trafficking-projektia, joka kokosi vuosina 2005-2008 useita ruotsalaisia viranomaisia ja järjestöjä yhteen kehittämään ihmiskauppaa vastustavia toimintatapoja. Etnografiska museetissa esillä oleva näyttely on yksi tämän projektin tuloksista, ja se on ollut ensimmäisen kerran esillä Världskulturmuseetissa Göteborgissa vuosina 2006-2008.

Ihmiskaupan arkipäiväiset esineet

Etnografiska museet on osannut konkretisoida melko abstraktia aihetta näyttelyssä varsin herkällä ja faktapitoisella tavalla. Kansainvälistä ihmisten salakuljetusta, kauppaa, prostituutiota ja lapsityövoiman käyttöä esitellään valokuvin, dokumenttifilmein, asiakirjatodistein, esinein ja aihetta tulkitsevin taideteoksien. Näyttely lähestyy ihmiskauppaa ennen kaikkea henkilökohtaisten tarinoiden ja tapausten kautta, jotka antavat kuvan laajan ilmiön koko kirjosta. Faktatiedolla, ilmeisesti pääosin YK:n raporteista, luodaan sitten kokonaiskuvaa ihmiskaupan käytännöistä.

Harvat näytteille asetetut esineet ovat sitäkin merkityksellisempiä ja niihin liittyy niin koskettavia tarinoita, että osalla kävijöistä valuvat kyneleet silmistä näyttelyä kiertäessä. Vitriineissä on esillä mm. Eurooppaan salakuljetettujen kiinalaisten lapsiorjien yleinen ”selviytymispaketti”, reppu, jossa on Nokian kännykkä, alusvaatteita ja muutamia kymmeniä euroja rahaa. Toisessa vitriinissä esillä oleva pikkupojan lippalakki on kulkeutunut näyttelyyn italialaiselta papilta, jolle pikkupoika on aikoinaan jättänyt lakin ”johtolangaksi” sen varalle, että pojan vanhemmat joskus pääsisivät lapsensa salakuljettajien jäljille.

Kuva 1: Vuonna 2001 nuori nainen myytiin Albaniassa tämän hopeakaulakorun hinnalla. Kaupan jälkeen nainen kuljettiin kumiveneellä Etelä-Italiaan prostituoitavaksi. Poliisi kuitenkin nappasi salakuljetusjoukkion Italian rannikolla. Luvalla: Don Cesare, Regina Pacis. Kuva: Världskulturmuseet.

Esineiden taustalla olevat tarinat ovat kylmääviä, mikä tekee niiden vitriiniesittelystä jotenkin irvokasta ja samalla kävijälle haastavaa. Tällä kertaa kyseessä ei voi olla hurmaavan menneisyyden todistuskappaleiden ihaileminen lasin läpi. Näyttely muistuttaa enemmän oikeudenkäynnin todistusvaihetta, rikoksesta kertovan evidenssin erittelyä. YK:n raportit ihmiskaupasta saavat ruotsalaisen museon arvovallan syytöstenä tueksi ja museokävijä joutuu tahtomattaan todistajaksi.

Näyttelyn esineet ovat tarkasti valittuja kertovuutensa suhteen. Ne ovat arkisia esineitä, jotka saavat merkityksensä vain ihmiskaupan ja surullisten ihmiskohtaloiden kontekstissa. Samalla näyttely kentties taittuu hieman sosiaalipornon tyylilajiin tirkistelyn ja kauhistelun kautta. Esineistä tulee näyttelytilassa hurjia kuriositeetteja, jotka ehkä pysäyttävät hetkeksi, mutta jonka jälkeen on mukava palata omaan turvalliseen elämään. Näyttely ei voi pakottaa minua toimimaan, vaan voin halutessani jäädä vain muistelemaan kauheuksia ja levittämään niitä muille mehevinä juttuina, juuri tällä tavalla.

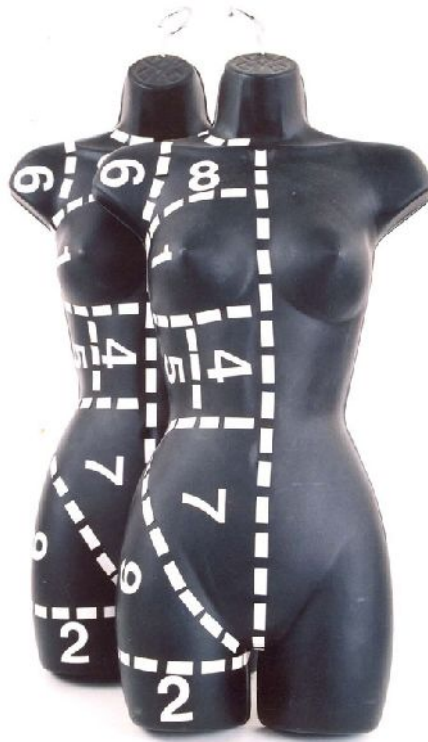
Valokuvaa, videota, installaatiota...

Trafficking tuo näytille myös valokuvadokumentaatiota ihmiskaupasta. Valokuvaajat ovat kuvanneet tavallisia ruotsalaisia kaupunkilähiöitä ja niiden taloja, joissa on harjoitettu ihmiskauppaa. Arkipäiväistämällä ihmiskaupan ruotsalaisten arkiympäristöihin valokuvat torjuvat hiukan näyttelyn aiheen sosiaalipornoistumista. Näyttelyvieras voi mahdollisesti tunnistaa oman kotitalonsa tai lähiympäristönsä todistusaineistosta, mikä on melkoisen vahva tunne varmasti.

Näyttelyssä on myös ihmiskauppa-aiheisia taideteoksia, jotka toimivat varsin hyvin. Ne voivat jäädä hieman epäitsenäisiksi muun näyttelyn tarjotessa niin paljon aineksia teosten tulkinnalle, mutta toisaalta teokset sopivat hyvin kokonaisuuteen ja tarjoavat ainakin pienen mahdollisuuden pohdis-

kella vapaammin näyttelyn teemoja. Faktatiedon, tarinoiden ja dokumentäärin rinnalla taide antaa kaivatun hengähdystauon näyttelyssä.

Kaiken kaikkiaan näyttelyssä on ehkä hieman liikaa materiaalia. Varsinkin tekstiä ja valokuvia on runsaasti. Mutta kaikkeahan ei toisaalta tarvitse ahmia, vaan näyttelystä voi saada hyvän kokonaisnäkemyksen myös jättämällä tutustumatta osaan materiaalista. Jotain tekemistä näyttelyvieras kyllä kaipaisi, koska tällaisenaan näyttely on hieman tylsä. Toisaalta on vaikea keksiä surulliseen ja vaikeaan aiheeseen sopivia viihdyttäviä toimintoja.

Kuva 2: Lifestock, installaatio, Jill Renée Smith. Kuva: Jill Renée Smith.

Kulttuuriperintöä vai unohdettavaa rikollisuutta?

Onko ihmiskauppa sitten ruotsalaista kulttuuriperintöä, kun se on esillä Etnografiska museetissa? Jos ei, niin miksi sitä siellä esitellään? Museon itsensä mukaan näyttelyn tavoitteena on saada ihmiset tietoisiksi siitä, että ihmiskauppaa tapahtuu keskuudessamme, ja että voimme vaikuttaa siihen omalla toiminnallamme. Näyttely on osa Samverkan mot trafficking -projektia (<http://www.samverkanmottrafficking.se/>), jonka tavoitteena on vähentää ihmiskauppaa ja vahvistaa sen vastustusta sekä auttaa ihmiskaupan uhreja. Näyttelyn tavoite on siis sidottu poliittisiin prosesseihin, joissa ihmiskauppa on määritelty yhteiskunnalliseksi ongelmaksi ja lainvastaiseksi rikokseksi.

Positiivisen esillä olon ja arvonnannon sijaan museo on yhteiskuntakritiikin, tosin sovinnaisen sellaisen, asialla. Ihmiskaupan vastustamisessahan ei ole kyse mistään avantgardistisesta yhteiskuntakriittisyydestä, vaan rikollisuuden ja ihmisoikeuksien polkemisen tuomitsemisesta. Yhtä kaikki museonäyttelyiden ”negatiivisuus” ei ole kovin yleistä, mikä tekee Trafficking-näyttelystä mielenkiin-

toisen ilmiön. Museoiden epämiellyttäväksi ja vaikeiksi kokemia asioita saa ehkä tulevaisuudessa alkaa etsiä näyttelyhistorian aukkojen sijaan poleemisista näyttelyistä ja museoiden kannanotoista, tuotetusta sisällöstä laiminlyöntien sijaan.

Haluaako Etnografiska Museet sanoa samalla, että ihmiskauppa on jo perinteinen ruotsalainen yhteiskunnallinen ongelma, osa tulevaisuuden kulttuuriperintöä? YK:n laskelmien mukaan maailmassa on vuosittain 600 000 – 4 000 000 ihmiskaupan uhria, joista Ruotsiin kulkeutuu noin 400 – 600 naista ja tuntematon määrä lapsia. Ainakin näiden uhrien menneisyyttä ihmiskauppa on. Myös ruotsalaisen yhteiskunnan todellisuutta se on rikollisuutena ja valokuvien todistamana ihmiskauppaa voi löytyä kenen tahansa kotirapusta, tavallisen oven takaa. Mutta yhdistäväksi identiteetin voimavaraksi ja miellyttäväksi, voimaannuttavaksi asiaksi siitä ei taida olla. Sellaiseksi, jota halutaan muistella, ja jonka varaan rakentaa käsitystä omasta itsestä ja ruotsalaisesta kulttuurista.

Kuva 3: Dokumenttifilmit antavat näyttelyssä puheenvuoron suoraan ihmiskaupan uhreille. Kuva: Åke Fredriksson.

Tarinat ihmiskaupasta ovat ahdistavia ja surullisia, ja museokävijä ei haluaisi niitä katsoa, jos voisi muuttaa asioiden kulkua. Museon ajatuksena näyttää olevan, että tuntemalla menneisyytensä voi välttää samojen virheiden tekemisen. Kuten tiedämme vaikkapa sodista, työläisten kurjuudesta teollistumisen alussa tai sääty-yhteiskunnan epätasa-arvosta, niin tiedämme nyt myös 2000-luvun alun ihmiskaupasta. Eläväksi ja arvostettavaksi tehtävän perinnön sijaan museo haluaa kenties tuomita ihmiskaupan nyt, jotta sitä voitaisiin alkaa vain muistelemaan. Että se toimimaan kannustettujen museokävijöiden myötä ”museoituisi” pois tulevaisuutemme arkipäivästä.

Kaiken kaikkiaan Trafficking osoittaa jälleen sen, kuinka Ruotsissa ollaan Suomea valmiimpia kes-

kustelemaan globaaleihin ihmisvirtoihin liittyvistä asioista. Olipa kyseessä sitten maahanmuuton, monikulttuurisuuden tai ihmiskaupan tuomat haasteet, niin ruotsalaiset museot, elokuvateollisuus ja kirjallisuus ottavat keskustelun vakavammin kuin Suomessa, jossa näihin asioihin liittyvät humanitaariset ongelmat eivät ole tärkeimpien keskustelunaiheiden joukossa. Ei ole kuitenkaan perusteltua ajatella, että Suomessa Venäjän naapurimaana esimerkiksi ihmiskauppa olisi vähäisempää kuin Ruotsissa. Nähtäväksi jää, innostuvatko suomalaiset museot lainaamaan Trafficking-näyttelyä tai muuten lähtemään mukaan aiempaa enemmän testaamaan omia rajojaan yhteiskunnallisena keskustelijana.

Kirjoittaja on fil. yo ja opiskelee Turun yliopistossa kulttuurihistoriaa ja museologiaa.

Kuvat: Etnografiska museetin kuvapankki.